

antikçağ anadolu şii antolojisi

♥
CAN

DÜNYA ŞİİRİ

Türkçesi: ALOVA

antikçağ anadolu
şii antolojisi
şii

Can Yayınları: 1716
Dünya Şiiri: 10

Antikçağ Anadolu Şiiri Antolojisi, Erdal Alova
© Erdal Alova
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2008
Fotoğraflar © Akgün Akova

1. basım: Şubat 2008

Yayına Hazırlayan: Celâl Üster

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Gülay Yıldız
Düzeltilti: Fulya Tükel
Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Şefik Matbaası
ISBN 978-975-07-0911-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

antikçağ anadolu
şiiiri antolojisi
şiiir

derleyen ve çeviren: alova

fotoğraflar: akgün akova

CAN YAYINLARI

(Erdal) Alovera, 17 Haziran 1952'de Ankara'da doğdu. 1970'lerden başlayarak yazdığı şiirlerini *En Son Çıkan Şarkılar* (1980), *Giz Dökümü* (1989), 1996 Cemal Süreya Şiir Ödülü'ne değer görülen *Bitik Kent* (1995) ve *Tensemeler* (2007) adlı kitaplarda topladı. Toplu şiirleri *Dizeler* ile Nâzım Hikmet ve Dionisos şiir ödülleri ald. Dünya şiirinden hazırladığı antolojilerin yanı sıra Lorca, Iuvenalis, Catullus, Guillevic, Kavafis gibi şairlerin yapıtlarını dilimize kazandırdı. Seferis'in *Bir Şairin Günlüğü* adlı yapıtının çevirisiyle Dünya Çeviri Ödülü'nü aldı.

Sunu	II
2. Basıma Not.	15

RHODOSLU ŞAİRLER

Apollonios	19
Timokreon	24
Dionysios	25
Peisandros	26
Aristodikos	27
Simias	28
Ksenokritos	29

KOSLU ŞAİRLER

Herodas	33
Philetas	38

MİLETOSLU ŞAİRLER

Timotheos	43
Phokylides	45
Diotimos	46
Thallos.	47
Nikias	48

SAMOSLU ŞAİRLER

Asklepiades.	53
Hedylos	58
Asios	59

EPHESOSLU ŞAİRLER

Hipponaks	63
Kallinos	70

KOLOPHONLU ŞAİRLER

Mimnermos	75
Nikandros	77
Ksenophanes	78

TEOSLU ŞAİRLER

Pythermos	83
Ananios	84
Anakreon	85
Sözde-Anakreon	88
Erinna	90

SMYRNALI ŞAİRLER

Homeros	95
Bion	102
Quintus Smyrnaeus	106

SARDEİSLİ ŞAİRLER

Alkman	111
Polyaenus	117
Diodoros	118
Zonas	119

LESBOSLU ŞAİRLER

Sappho	125
Alkaios	131
Alpheios	137
Arkhias	138
Addeos	139
Terpandros	140
Krinagoras	141

BİTHYİNİALİ ŞAİRLER

Bianoros	147
Nestor	150
Demetrios	151

ÖBÜR ŞAİRLER

Karialı Tymnes	155
Halikarnassoslu Herakleitos	156
Leroslu Demodokos	157
Magnesialı Aleksandros	158
Trakyalı Musaios	159
Sinoplu Herakleitos	161
Amisos Rahibi Diogenes	162
Pontuslu Polemonos	163
Tarsoslu Diodoros	164

Antiokheialı Arkhias	165
Kilikyalı Aratos	166
ANONİM PARÇALAR	169
Notlar	181
Şairler	187
Kaynakça	197

SUNU

Bir avuç tozdur elinizdeki Antoloji. İki bin yedi yüz yıl boyunca yangınlar, savaşlar, depremler, bağınazlıklar yüzünden yok olmuş nice şiirden arta kalan bir avuç toz. Şairlerden kalan Parçalar: örselenmiş papirüsler, yırtık ceylan derileri, kırık taşlar. Bu yaralı mirasa baktığımızda, büyük bir şiir deneyimini sezebiliyoruz en azından. Bir yanda, zamana topu topu birkaç dizeyle direnebilmiş Terpandros'lar, Philetas'lar, öbür yanda, Tarih'in anaforunda kaybolmuş şairler; öte yanda, yalnızca adlarını bildiklerimiz.

Rhodos'la başlayıp Akdeniz kıyısında bitiyor bu Antoloji'de antik yolculuğu şiirin. Rhodos'tan Kos-Miletos yoluyla kuzeye, Smyrna'ya çıkarız; orada Lesbos, Thrakia, Bithynia derken, ver elini Pontos. Sonra Akdeniz'e ineriz; Tarsos, Antiokheia'dan geçerek batıya, Mersin yakınlarında Soloi'ye yöneliriz, şiirden bir yay çizerek.

Neler görmedik ki bu yolculukta, şiirin amfibik Argo'suyla çıktığımız: dalavreciler, denizin aldığı balıkçılar, boğulan genç kızlar, muhabbet tellalları, deniz savaşları, balık pazarları, haylaz öğrenciler, büyük avutucular: aşk ve şarap, çocuk ölüleri, kösnüyen kadınlar, tuzlu suyu Ege'nin, düşkün zenginler, mezar taşları ve her dönemde karşımıza çıkan Acı.

Yolculuğa şöyle kuşbakışı baktığımızda, değişik yüzyıllardan, değişik uygarlıklardan geçerken, şiirlerarası bir bütünlük çarpar gözümüze; ister Sinop'ta yazılmış olsunlar, ister Kos'ta. Değişik gelenekler, yaşam tarzları, siyasal yapılar barındıran değişik toplumlarda dilden dile yayılan dizelerin Anadolu coğrafyasında benzeş bir duyarlık yaratmasıdır bu bütünlüğü sağlayan. Gelip geçen yolcunun bir an durup okuduğu mezar taşı, sessiz bir ölüm antolojisinin bir sayfası gibidir.

Bu şiirler nasıl oluyor da bu kadar çağdaş görünebiliyor? Bunun bir nedeni, aynı coğrafi dekor içinde tarihsel araçların değişmesine karşın, insanın varoluş biçimlerinin ve zamana karşı duruşunun, neredeyse, hiç değişmemiş olmasıdır. Anadolu'nun tarihsel halkının sürdürüğü yaşam tarzlarının kimi donma noktaları bu şiirlerde çarpıcı bir biçimde çıkar karşımıza: dövünen kadınlar, sözde-dostluklar, bedbaht genç kızlar, bakirelik kültü, yasa tanımayan sonradan görmeler, oğullarını yitirmiş analar, birbirlerini çekemeyen komşu kentler, kurtuluşu esrimede bulanlar, tiranlar, sallanıp duran devlet gemisi, sürgünler, korkular ve o iki kız kardeş: yoksulluk ve çaresizlik. Yağ kandili ışıklarının tanık olduğu yaşamlara elektrik ışıklarının garip bakışları.

Antikçağ Anadolu şiirinin modernist şiire bu kadar yakın durması, onu çağdaş kılan bir başka etkidir. Didaktik, epik ya da çobanlı olsun, eski Yunan şiiri betimlemeye, bir olayın ya da fenomenin anlatılmasına dayanıyordu daha çok. Oysa, Sardis'te, kıyı Ege'de ve elbette Attika ve öbür adalarda boy atan lirik şiir örneklerinde 20. yüzyıl modernist Avrupa şiirinin kimi özelliklerine hayranlıkla tanık oluyoruz. Örneğin, Alkman:

*Ormanlarla çiçek açan Phipe Dağı
memesidir simsiyah akan gecenin*

ya da

Çiy: Ay ile havanın oğlu

derken ya da Sappho:

*Karanlık gözlü Uyku
gecenin çocuđu*

ya da Hipponaks:

Kara incir, kız kardeşi asmanın

*Temizlemek kenti
ve incir dalı yağmuruna tutulmak*

derken, ister Gerçeküstü, ister İmgeci olsun, 20. yüzyıl modernist şiirin imge anlayışına tam olarak uyarlar.

Hem dolaysız biçimde, hem Latin şairleri yoluyla, eski Yunan şiirinin, yüzyıllar boyu, Avrupa şiirini etkilediği bir gerçektir. Bu etkide Antikçağ Anadolu şiirinin payı büyüktür. Özellikle, Sappho ve Anakreon'un etkileri yüzyılların ötesine geçmiştir. Terpandros şiiri çalgıyla birleştirmişse, koroya Alkman sokmuştur.

Anadolu coğrafyasında gezinen bir Antikçağ Antolojisi, bildiğim kadarıyla, şiirlerin doğduğu toprakta, Anadolu'da yayımlanıyor ilk kez.

*Alova
Şubat 2003*

2. BASIMA NOT

Bu basımla ilgili birkaç değişiklik söz konusu. Herodas'ın "Kadın Kadına" mimosunu tümüyle aldım. Hipponaks'ın fragmanlarını gözden geçirdim ve *Loeb* edisyonuna göre birkaç değişiklik yaptım. "Anonim" bölümüne yeni dizeler ekledim. Sappho ve Alkaios'tan başka şiirler koydum.

Alova
Ekim 2007

RHODOSLU ŐAIRLER

Apollonios

(*Argonautika*'dan)

MEDEİA

Sonra yaydı gece karanlığı yeryüzüne,
bakıyordu denizde gemiciler teknelerinden
Büyük Ayı'ya, Orion yıldızlarına. Gezginin de
bekçinin de uyku akıyordu gözünden,
gamlı bir uyku kaplamıştı çocukları ölmüş anayı,
duyulmaz olmuştu artık havlamalar kentte,
kesilmişti şamataları erkeklerin; basıyordu
sessizlik bağrına, giderek kararan kasveti.
Gelmiyordu bir türlü tatlı uykusu Medeia'nın
Aesonu'na duyduğu aşktan, nice kaygı yüzünden
girmiyordu uyku gözüne. Korkuyordu çünkü
yabanıl gücünden boğaların, korkunç bir biçimde
öldürmelerinden İason'u Ares'in topraklarında.
Öyle acıyordu ki ona, yaşlar boşanıyordu gözlerinden,
yiyip bitiriyordu Medeia'yı yüreğinde yer eden acı,
yakarak geçiyordu derisinden, yumuşacık kaslarından,
en keskin dalışını yaptığı ense kökünden
ta diplere dek, yorulmak bilmez Aşk tanrıları
saplar saptamaz oklarını yüreğine. Ve göğsünde
küt küt atıyordu yüreği, bir kazana ya da bir bakraca
yeni dökülmüş sudan duvara yansıyan ışığın
titreyişleri gibi; hızla çalkalanırken su,
ışık nasıl bir sıçrayıp bir çarparsa sağa sola
kızın yüreği de öyle oynayıp duruyordu.

Düşündü bir an, versin İason'a bütün büyüleri,
 tılsım yapsın diye boğalara; sonra vazgeçti birden,
 en iyisi, kendi ölsündü; yeniden düşündü,
 ne ölecek, ne büyüleri verecekti; katlanacaktı
 yazgısına, taş basıp bağrına. Sonra oturdu;
 bir gidip bir geliyordu aklında düşünceler
 kuşkular içinde. Ve dedi:

“Zavallı ben! Kötülüklerden kötülük beğen!
 Şaşkına döndüm, derman yok gayrı benim derdime,
 yakıp duruyor içimi acı dur durak bilmeden,
 ölseydim keşke hızlı mızraklarından Artemis'in
 gözlerim takılmadan ona, getirmeden Khalkiope'nin
 oğulları Akha teknesini buraya. Bir tanrı, bir öfke
 getirdi onları buraya acılar çekelim,
 gözyaşı dökelim diye. Yazgısı ölmekse ovada
 varsın ölsün savaşta. Hangi büyüleri hazırlarım
 şimdi ben, ana-babamın arkasından? Ne derim onlara?
 Nasıl bir tuzak, nasıl zekice bir tertip kursam
 bana yardım edecek? Görürsem onu tek başına
 yoldaşlarından uzakta, bir selam yollasam mı?
 Ne şans bendeki! Ölse bile, tek umut yok
 beni acılardan kurtaracak; zavallı bir kadın
 olarak yaşayacağım o öldükten sonra.
 Elveda utanç! Elveda iyi adım benim! Varsın
 korusun güçlerim onu, gitsin gönlünün çektiği yere,
 gitsin hiç incinmeden. Bana gelince, yarışmadan
 galip çıktığı gün ölüp gideyim; ya ilmeği geçirip
 boynuma sarayda, ya da içerek ölümcül ilaçlardan.
 Yine de alay edecekler benimle öldüğüm zaman;
 bütün uzak kentlerde çınlayacak alınyazım,
 ve savurup adımı dudaklarından Kolkhisli kadınlar
 hakaretler yağdıracaklar, eğlenecekler benimle:
 'Hani o kız, bir yabancı için onca kaygılanan,
 öldürmüş kendini; yurdunu, ana babasını rezil eden
 o kız, yenilmiş çılgın bir tutkuya.' Hangi ayıp

benim olmayacak ki? Vah, şu çılgın tutkum!
 Ayrılmak olacak benim için en hayırlısı
 bu yaşamdan gizemli bir ölümle bu gece, kendi
 odamda,
 öyle ürkülecek, korkulacak şeyler yapmadan,
 uzakta her türlü kara çalmadan, yüzkarasından.”

Böyle dedi ve gidip bir kutu getirdi
 içi bir sürü ilaçla dolu, kimisi yaşam veren,
 kimisi ölümcül; sonra ağladı koyup kutuyu dizine,
 ıslattı göğsünü dinmeyen gözyaşları;
 seller gibi ağladı acı acı kendi yazgısına.
 Gevşetti yavaştan tokasını kutunun; geçti içinden
 mutsuz kızın ölümcül ilacı içmek. Ama birden,
 durdurdu onu duyduğu müthiş korku Hades'ten.
 Ve sessizlikte öylece kalakaldı uzun süre
 geçti gözünün önünden bütün o güzelim şeyler
 yaşam boyu üstünde titreyip durduğu; bir bir
 düşündü bütün hazlarını yaşamın; mutlu olan
 arkadaşlarını düşündü bir genç kıza yaraşırcasına.
 Güneş her zamankinden güzel doğuyordu,
 yanıp tutuşurken yüreği bütün bunlar için.
 Alıp dizinden kutuyu koydu bir kenara,
 yardımıyla Hera'nın değişmişti şimdi düşüncesi,
 bir gidip bir gelmiyordu artık düşünceler aklında.
 Diliyordu şimdi bir an önce ağarsın diye tanyeri,
 vermek için İason'a tılsım yapacak büyüleri,
 yüz yüze gelsin diye onunla. Sık sık açıyordu
 sürgüsünü kapının görmek için ağaran günü.
 Birden sevinç kapladı her yanını, ilk ışıklarını
 saçtığı zaman güneş, birer birer uyanırken
 uykularından insanlar.

ARGO GEZİNEN KAYALAR ARASINDA

Dört yandan yüzüp gelen Nereus kızları
karşılardı onları burada; uzandı dümene
teknenin kışına çıkan Thetis, göstermek için
yolu Gezinen Kayalar arasında.

Güzel havalarda yunus sürüleri nasıl
derinlerden sıçrayıp hızla giden tekneyi kuşatırlarsa,
bir önden, bir arkadan, derken her yandan,
mest ederek gemicileri; Nereus kızları da öyle,
birebiri peşi sıra fırlayıp ok gibi
sardılar Argo'yu, yol gösterirken Thetis.

Tekne çarptı çarpacakken Gezinen Kayalar'a,
çabucak çekip giysilerini ak dizlerinin üstüne
koşuştular kayalıklara doğru telaşla,
çatlarken dalgalar iki yanında teknenin.
Zorluyordu bordadan Argo'yu sert akıntılar
dört yanda kabaran öfkeli dalgalar
patlarken kayalıklarda; dokundu bir an tekne
gökyüzüne dev bir sarkıt gibi, derken
boyladı denizin dibini, çok yukarılarda
kaldı yabancı dalgalar. Kumsalda küçük kızlar
kıvrıp gömleklerini bellerinin üstüne
nasıl top oynarlarsa, hiç değdirmeden yere,
Nereus kızları da tutup tekneyi sırayla,
fırlatıyorlardı havaya dalgaların üstünden,
sürekli uzaklaştırıp kayalardan; fişkırان deniz
dört dönüyordu çevresinde hepsinin.

Durmuş bakıyordu tanrı Hephaistos üstünde
düz bir kayanın, yaslamıştı güçlü omzunu
balyozunun sapına; Zeus'un karısı da bakıyordu
pırıl pırıl gökyüzünün üstünde, sarılmıştı
Athena'ya bütün bunları seyrederken, öylesine
bir korku kaplamıştı kadını. Gün ışığı ilkbaharın
indikçe akşama doğru, uğraşıp durdu kızlar
iterek tekneyi korkunç yankılanan kayalar
arasında. Derken, yakaladı yeniden Argonautlar
rüzgârı ve yol aldılar pupa yelken.
Geçtiler tez zamanda Thrinakia çayırlıklarını
Helios öküzlerini besleyen. Daldı periler
derinliklerine denizin martılar gibi;
getirmişlerdi dileğini yerine Zeus'un karısınının.

Timokreon

İyi, siz Pausanias deyin ya da Ksanthippos,
hatta Leotykhidias; ben Aristides diyorum
Atina'dan gelen en iyi adam; nefret ettiğinden beri
Leto Themistokles'ten, o yalancıdan, o düzenbazdan;
o hain ki rüşvet aldığı üç beş parça gümüş için
gurbet elde bıraktıydı dostu Timokreon'u
yurdu İalysos'tan uzaklarda. Atıp cebine üç talent'i
yelken açtıydı cehennem dibine;
canı istediğini ihya edip canı istediğini
öldürüp sürgüne yollayarak.
O ki, küpünü doldurup geldiği İsthmos'ta
tam bir rezil gibi, hancı kılığına bürünüp
soğuk et yedirmişti müşterilerine
beddualarını alıp hepsinin.

Kör tanrısı zenginlerin, ne kadar isterdim
göze görünmemeni kıyıda, denizde ya da ovada;
Tartaros'ta olmanı isterdim, Akheron kıyısında,
sensin çünkü dünyada bütün kötülüklerin anası.

Dionysios

Hayatının baharında bırakıp biz İalysosluları
battın Phaenokritos unutuşun denizine,
koparıp daracak ömründe çiçeklerini bilgeliğın;
sarmış şimdi mezarını çepeçevre, bir damla
gözyaşı dökmeyen baykuşlar. Gelmez daha
sen gibi bir türkücü sürdükçe insan soyu.

Peisandros

Adamın adı Hippaemon'du, atınki Podargos,
köpeğinki Lethargos, uşağın adı Babes;
biri Teselyalı, öbürü Girit'ten, öteki
Magnesia ırkı, sonuncusu Haemon'un oğlu.
Savaşta öldü ön safta çarpışırken.

Aristodikos

Söylerken türkünü zengin evinde Alkis'in
bakmayacak güneş artık sana, tizli sesli çekirge,
uçup gittin çünkü çayırlarına Hades'in,
çiy tutmuş çiçeklerine altın Persephone'nin.

antikçağ anadolu şiiiri antolojisi

DÜNYA ŞİİRİ

Antikçağ Anadolu Şiiri Antolojisi, okuyucuyu, şiir denen mucizenin derin köklerine doğru bir yolculuğa çıkarıyor. Karadeniz kıyılarından Ege'ye, Midilli'den Çukurova'ya, Akdeniz kıyılarından Kıbrıs'a uzanan bir coğrafyada şiir yazmış nice ozanın dizelerinde, Anadolu antikçağında boy atmış büyük bir şiir geleneğiyle yüz yüzeyiz. Koslu, Miletoslu, Samoslu, Ephesoslu, Smyrnalı, Lesboslu ozanlar... Homeros'lar, Sappho'lar, Anakreon'lar, Alkman'lar ve daha nice hemşerimiz... Yolculuğa kuşbakışı baktığımızda, değişik yüzyıllardan, farklı uygarlıklardan geçerken, şiirlerarası bir bütünlükle karşılaşılıyor. Değişik gelenekler, yaşam tarzları, siyasal yapılar barındıran farklı toplumlarda dilden dile yayılan bu dizeler, Anadolu toprakları ve kıyılarında ortak bir duyarlık yaratıyor.

ISBN 978-975-07-0911-1

9 789750 709111

<http://www.canyayinlari.com>